

Foto: Jovana Bozic

Mladiči velikega škurha (*Numenius arquata*) so puhovci. Imenujemo jih tudi begavci. V uri ali dveh po izvalitvi, ko se posušijo, že tekajo po travniku.

Goliči in puhovci

Davorin Tome

Razvoj novega življenja se pri vseh pticah začne v jajcu. Ena sama celica se razdeli v dve, nato v štiri in tako naprej. Že kmalu po teh uvodnih stopnjah, ki so pri vseh pticah enake, pa nastopijo razlike. Zaradi njih ob izvalitvi ene mladiče imenujemo puhovci, druge pa goliči. Prvi se nam v trenutku tako prikupijo, da bi jih najraje

odnesli domov in jih postavili zraven televizijskega ekrana, za goliče rečemo, da so tako grdi, da jih ima lahko rada le mama. Razlike pa so le prehodnega značaja in v nadaljnjem razvoju hitro izginejo.

Mladiči vseh ptic pevk so goliči. Ko se skozi jajčno lupino priključujejo v novi svet,

imajo oči zaprte, so brez perja in povsem nemočni. Popolnoma so odvisni od staršev, ki jim prinašajo hrano, skrbijo za njihovo higieno, jih v hladnih dneh grejejo, v vročih pa hladijo. Šele čez nekaj dni jih preraste prvi puh, odprejo oči in začnejo nadzorovati svoje gibe. Puhovci se izvalijo mnogo bolj razviti. Od prvega dne dalje so poraščeni, oči imajo odprte in z njimi dobro vidijo. Starši jim posredujejo izkušnje, sicer pa imajo že takoj dovolj močne noge, da si hrano iščejo sami, da se sami tudi izogibajo nevarnostim. Torej niso bolj razviti samo na zunaj, bolj razvito imajo tudi živčevje in večino notranjih organov. Če bi razliko ocenjevali skozi človeške izkušnje, bi dejali, da so goliči v resnici nedonošeni puhovci. Čeprav resnica ni daleč, pa primerjava verjetno ni najbolj posrečena. Razvoj prek stopnje goliča ali puhovca je namreč povsem načrtovan in ptice so na dogodke, ki sledijo eni ali drugi obliki razvoja, pripravljene od prvega dne gnezdenja dalje. Vse vrste ptic, ki imajo puhovce, vedo, da je cena dobre razvitosti enodnevnih mladičev dolgo obdobje valjenja. Tako se na primer puhasti mladiči malega deževnika (*Charadrius dubius*) izvalijo po 24 do 25 dneh,

Foto: Bojan Marčeta

Tudi mlade postovke (*Falco tinnunculus*) štejemo med puhovce, a v nasprotju z malimi deževniki (*Charadrius dubius*) ali velikimi škurhi (*Numenius arquata*), gnezda še nekaj tednov ne zapustijo. Zato jih lahko imenujemo tudi gnezdomci.

GOLIČI IN PUHOVCI

medtem ko se goliči enako velikega poljskega škrjanca (*Alauda arvensis*) izvalijo že po 11 dneh. Daljši čas valjenja pomeni, da morajo mladiči imeti v jajcu več hrane. Zaradi tega vrste s puhovci zležejo večja jajca (30 mm pri deževniku), rumenjak pa v njih zaseda skoraj polovico vsega prostora. Pri vrstah z goliči so jajca manjša (23 mm pri škrjancu), rumenjak pa zaseda le slabo četrtino prostora. Največ hrane v jajcu, kar 60 odstotkov celotnega prostora, imajo velenoge kure (Megapodidae), ki živijo v Avstraliji in JV Aziji. Mladiči teh vrst se po dveh mesecih izvalijo tako razviti, da lahko letijo stari komaj dan ali dva, kar velja med pticami za izjemo.

Foto: David J. Lewis
Golič repaljščice (*Savičova ribetva*) se izvali z zaprtimi očmi in povsem nemočen. Odpiranje kljuna je praktično edini gib, ki ga je zmožen narediti v prvih dneh.

Goliči in puhovci, kot sem jih opisal v zgornjih vrsticah, pa sta le dve skrajni podobi mladičev ob izvalitvi, med katerima je še cela vrsta vmesnih možnosti. Mladiče ponirkov na primer štejemo med puhovce. Izvalijo se dobro operjeni, z odprtimi očmi, gnezdo zapustijo nekaj ur po izvalitvi, a hrane, kot goliči, si še nekaj tednov ne znajo poiskati sami. Tudi mladiče čiger in galebov štejemo med puhovce. Kljub temu da se izvalijo že precej krepki, pa gnezda še nekaj dni ne zapustijo. Naslednje na lestvici stopnje razvitosti ob izvalitvi so ujede in sove. Pri obeh skupinah so mladiči poraščeni s puhom, a še nekaj tednov precej nemočni - brez staršev bi poginili od podhranjenosti in podhladitve. Sove so povrh tudi slepe, medtem ko mlade ujede gledajo že od prvega dne dalje. V povezavi s časom, ki ga mladiči prebijejo v gnezdu, poznamo še dva izraza, ki pa ju ne uporabljamo prav pogosto: gnezdomci so mladiči, ki vsaj še nekaj dni po izvalitvi preživijo v gnezdu, in begavci tisti, ki gnezdo zapustijo že v prvih urah življenja. Vsi goliči so torej tudi

Foto: David J. Lewis
Mladiči lesne sove (*Strix aluco*) pogosto zapustijo duplo, še preden dobro letijo. Potem starši zanje skrbijo še dva meseca, zato ne smemo misliti, da so zapuščeni.

gnezdomci, med puhovci pa najdemo tako gnezdomce kot begavce.

Vse te strategije osebnega razvoja pri pticah pa se seveda niso razvile zato, da bi se ljudje čudili njihovi pestrosti. V naravi so vedno možnosti za uspeh in preživetje, a ... Vzemimo za primer veliko prodišče z ogromno hrane ob reki. Priložnost, ki bi jo izkoristila marsikatera ptica, če, po drugi strani, v takšnem okolju ne bi bilo tako težko skriti gnezda s kričečimi mladiči. Možnosti torej niso dovolj, treba jih je tudi znati izkoristiti. In krepki, puhasti mladiči namesto nemočnih goličev so eden izmed načinov, kako so se ptice naučile izkoriščati možnosti, ki jih daje narava. Mladiči, ki se že ob izvalitvi prehranjujejo sami, ne bodo glasno prosili za hrano, in verjetnost, da jih sredi

razgaljenega prodišča kdo upleni, je s tem veliko manjša. Zakaj pa potem nimajo vse ptice puhastih mladičev, sposobnih samostojnega preživetja od prvega dne dalje? Vprašanje je precej kompleksno in terja razlago občutljivega ravnotežja, ki vlada med možnostmi v okolju, trudom, ki ga ptice vložijo v razmnoževanje, in gnezditvenim uspehom. Zato bo morda dovolj, če namesto odgovora zapišem le, da različne strategije razvoja mladičev omogočajo pticam preživetje v tako različnih okoljih, kot so gozdovi, mesta, puščave, snežišča ipd. Z drugimi besedami, razlike lahko razumemo kot poti, ki jih je našla narava, da na planetu ohranja potrebno pestrost. Brez njih bi bilo življenje ptic na Zemlji hudo enolično in ranljivo. ■ ■ ■

Foto: David J. Lewis
Mladiči male čigre (*Sterna albifrons*) so puhovci, vendar gnezda prvih nekaj dni ne zapustijo.